

családtagok figyelembe vétele mellett. Erős a valószínűsége annak, hogy a racionalizált termelés e tömegeket még akkor sem tudná többé foglalkoztatni, ha — fogadjuk el elméletileg lehetségesnek — e tömegek fogyasztóképessége a békenivóra emelkedne. Tudjuk ugyanis, hogy mind az ipar, mind a mezőgazdaság termelőkézségének indexe olyan nagyot ugrott, hogy csak a munkaidőnek tisztán szociális szempontokból vezérelt radikális leszállítása révén lehetne több embert elhelyezni, mert a mai termelési renden belül a mai adottságok mellett a jelenlegi munkáslétszám is előtudja állítani a társadalom által szükségelt javak tömegét. Amíg a múlt századig a piacproblémák csupán periódikusan vezettek háborúkra, addig ma az eszeveszett árúkinálat permanens háborús veszedelem állapotát idézi fel. Csökkentett vetésterületek, tengerbe süllyesztett kávé-tömegek, denaturált élelmiszerhekatombák és hidegre koncentrált gyáripari vállalatok a legkiáltóbb jellegzetességei világregdünknek.

Aki tehát az egyke, mint tünet felett a maga nacionalista tüneti jellege jegyében siránkozik, az semmiképpen sem az igazság vagy az emberség jobb jövője érdekében cselekszik, hanem vagy félrevezetett, vagy félrevezetővé válik. Aki a gazdasági alapépitmény vizsgálata és tökéletes funkcionáló voltának helyreállítása nélkül a néptől több gyermeket reklamál, mint amennyit kellő kultúra hiányában amugyis erején felül ad, az éppúgy ki akarja használni biológiai téren, mint ahogy viseli a társadalom eltartásának terhét a munka és az adózás terén jóval erején felül.

SELLEYI JÓZSEF: ELFOGYOTT A FÖLD ALÓLA...

(A Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság kiadása 1935. Pozsony)

A különböző közép-európai államokba tagolt magyar irodalomban, amióta a gazdasági válság még inkább előtérbe dobta a mezőgazdálkodás s ezzel a falu kérdéseit, mind hangosabb egy u. n. népiességi fordulat. Míg azonban az országonként más és más jelszavakkal induló értelmiségi-népiesek (pl. Erdélyben a székelyek, Magyarországon a Válasz, Szegedi Fialatok, stb. csoportjai) egy felülről való, programszerű, magát a népet tudományon, együttérzésen s más rétegeken keresztül, kívülről s nem a véle való együttélésben közelgetik s ezáltal — jóhiszeműségük ellenére is — a kelmeiségük állandóan nyilvánvaló, szereplésük mindenfele hangos, addig az alulról való, magával a néppel együttélő, tényleg a föld párán átgyőzött népiesség csak törmelék irásokban jelentkezett s persze még így is a hivatalosság, általában a középrétegek irodalmának periferiáin kívül. (Veres Péter, Morvay Gyula, Selleyi József és mások.). Ez az etnográfia, babonát, néplelkendezést, fajtabüszkélkedést, paraszticomálást, „vért és rögöt” távolról se hajhászó népiesség nem csak realista életszemléletében és életakarásában különbözik az előbbtől, hanem abban is, hogy szemében az irodalom problémái ugyanazok, mint az életé s ezek a problémák: szociális problémák, a maguk időszerű adottságukban. Ez a fajta — igazi! — népiesség jelentkezik munkatársunk, Selleyi József regényében, melynek részletesebb bírálatát más helyen adjuk. Itt csak rövid szemelvényt mutatunk be a regényből olvasóinknak. (G. G.)

Andók Szilvi reggel, a hegyre pirkadó nap világosságánál befogta a szamarat a kordéba. Engedelmesen hajlott a kendervászón-hámba a szamar már a kordé elé. Agyagért indult Szilvi az udvaráról, mint minden nap.

De a felesége már tarisznyát pakkolt és a kordéba tette.

Nem volt szokásban akkorig sohse tarisznyával készülni neki az agyaghordásnak, mióta a világ világ. Hát az ember meglepetten kérdezte a feleségétől:

— Minek adod azt a tarisznyát?

Szives szóval mondta az asszony:

— Hát, hogy ebéded legyen.

— Minek az ebéd?

— Tegnap egészen délután jöttél haza.

Elkeseredetten mondta az ember:

— Máma is délután gyövék.

— Délután, — visszhangozta az asszony az urából kilobogó keserűséget.

— Azelőtt egy óra alatt fordultam. Nehéz már földet találni, amelyik tiszta agyag legyen. Föl kell túrni egy kordélyra valóért a gödör negyedrészt.

— Hát azért adom a tarisznyát.

Csak nézett az ember.

— Hogy ne éhezél az alatt.

—osztén mi van benne?

— Hát kenyér, meg kecskétűró.

— No jó — nyugodott belé.

Fölült a kordéra, cuppantott a szamár felé. Elment a békés állattal az agyagbánya mélyére.

Ölnyire ásott be a földbe egy vékányi agyag kedvéért, tiz helyen ásott le egy kordényi agyag után.

Délután lett, mire hazajött.

— No, üres-e a tarisznya — kérdezte az asszony.

— Üres az — mondta fáradtan.

És lenézett a háza udvarából, a domb széléről a sikságra, a rét és a régi buzatábla felé. Az ő földjei még parlagon heverték ott, de már ki voltak karósva, ki voltak jelölve és vártak rá.

Tarka volt már a rét és a buzástábla. Itt-ott már szántások feketéllettek az ég felé, pántlikák a zöld mezőben, de reményes gabonaágyak.

És már tudta Szilvi is, hogy nemsokára ő is föltöri a maga részét, előkészíti gabonaágyának, mint a többiek.

Éreződött, benne is, másokban is, hogy valami oszlik. Oszlik az a körülmény, amelyik évszázadokon át biztossá tette az ő életét és a faluja életét.

Fogy az agyag a falu alatt.

Egyre többen és többen néztek le a sikságra Andók Szilvi tekintetével az elhanyagolt földek felé és egyetlen év alatt mindenkinek lett ekéje és kaszája és más szerszámja, ami fontos a földekkel való bibelődéshez.

Ahhoz a kenyérhöz fordultak, amelyik egyenesen a földből nő, de nehezebb munka árán.

Még túrták magukat az agyag után, még erőfeszítéseket tettek, hogy megtartsák a régi életformákat, de hiábavaló megfeszülés volt minden megfeszülésük. Már csak keverék volt a található agyag, nem a régi, erős összetételű. Az új tálak és fazekak már nem bírták meg vékony fallal is a sok víz terhét.

Megkeseredtek a fazekasok. De különösen akkor keseredtek meg, amikor az alföldi gazdasszonyok ilyen szavakat mondtak nekik:

— Az öreganyáink idejéből való fazekaink jobbak, mint amit maguk hoznak ide, mert könnyebbek. Mert vékonyabb fallal is több víz terhét bírják meg.

Sóhajtva mondták:

— Tudjuk azt.

— Mégse csinálják azt, amit az öreganyuk, olyan korsót, amelyik jobb.

- Nem tehetünk mi arról.
- A fazekakon is szebbek a cifták.
- A keserű emberek nem tudnak cifrát csinálni.
- Hát ez a maguk baja.
- Márcsak vegyen belőlük, no.
- Összedrótoztatom az öreget, jobb lesz az, mint az uj.

És az alföldi asszonyok összedrótoztatták az öreganyjuktól rájukmaradt cserepeket a vándorló drótosokkal, mert még összedrótozottan is jobbak voltak azok, mint az uj edény.

B I R Á L A T O K

NÉMETH LÁSZLÓ ÉS KURÁTOR ZSÓFI

A magyar irodalomnak mindig sokan tanyáztak a perifériáin. Az u. n. igazmondókat pl. a hivatalos magyar irodalom mindig kizárta magából, tekintet nélkül arra, hogy ez az igazmondás a, történelem igaza volt-e vagy pedig csak az önmagát feszítő egyéniségé. A történelmi példák fölöslegeseek. Elég egy ma kallódó igazmondóra, pl. Szabó Dezsőre hivatkozni. Ki vonhatná kétségbe egyenetlen, de jeles talentumát s képtelen, de vad bojtorjánjai közt tiszta gyepet, is kináló ideológiáját? Mi van ezzel a Szabó Dezsővel? A magyar irodalom perifériáin ég el, öndühében nyilván, amiben már annyi magyar talentum elpörköldött. S ha még csak ő lett volna eddig az egyedüli. Ám a periféria vonz... Az igazmondás tüze olthatatlan. Olaja a magyar lét s ez a lét egyre újabbakat sodor a perifériák felé. Legujabban pl. Németh Lászlót. Az olvasó ne lepődjék meg, hogy így nyilvántartjuk Németh László utját. Mindig szívesen fordultunk azok felé, akiknek a homlokán a; nyugtalanság csillaga ég. S a Németh Lászlóén igen feltűnően. Bejárta ebben a nyugtalanságában a magyar irodalom középső rétegeinek minden bugyrát s minden lépésével egy másiknak fordított hátat; ahogy *Ember és szerep* című könyvében megírta — mert nem engedett az igazából. Ezt az igazát ugyan — vonatkozzék bár irodalmi kriticismusára vagy u. n. minőségyszocializmusára — semmikép' sem tudjuk elfogadni. Ám, aki annyiféle vélemény mögött csapta be az ajtót, egyszer talán a maga eddigi véleményei mögött is becsapja! Hisz' mint az „Ember és szerep” pár oldala tanúsítja: voltak egész világos helyzetfelismerései s meglepő — és rokonszenves! — elhatározásai. Mert szakítani kezdetben a fajvédő körökhöz közelálló „szitytyákkal”, később Babitsékkal, alig egy éve meg azokkal, akiket a reform Magyarország kortes bűvöletének hatása alatt jórészt ő hozott össze. Mindig azért, mert amit elért, az — úgy látta — megint nem változtatott a helyzeten. Maradt minden a maga magyar, megváltatlan állapotában. Persze Németh László hibája, hogy a változtatást azoktól várta, akiknek a megmaradás az érdeke. S a hibája, hogy e sokféle útban mindent és mindenkit szemügyre vett csak épp önmagát nem. Ez azonban már a kérdés szubjektív része; s Németh László nyugtalanságánál csak a szubjektivitása meg az a nagyobb, ahogy önmagában hisz. Viszont kétségtelen, hogy aki annyira a sajátmaga tételezésére tör, mint ő, vésszül is csak saját magában hihet, s így élete előbb-utóbb nem közcselekedet, hanem — neurózis. Ez azonban csak a háttér... s a háttérben járnak az árnyak... miközben elől valami egész más történik. Egy utazás például